

De politieke ecologie van natuurbehoud in een gewelddadige context in Zuid-Kivu, Democratische Republiek Congo

SAMENVATTING

Het oosten van de Democratische Republiek Congo (DRC) staat bekend om zijn biodiversiteit, ecosystemen en enorme geologische rijkdom. De regio is ook berucht om gewelddadige conflicten, een tekortschietende overheid en infrastructuur en een verscheidenheid aan gewapende niet-gouvernementele groeperingen, waardoor de controle over het grondgebied versnipperd is. Dit proefschrift gaat over de uitvoering en effecten van milieubehoud in de provincie Zuid-Kivu in het oosten van de DRC. In een methodologiehoofdstuk wordt uiteengezet hoe het Nationale Park Kahuzi-Biega en natuureservaat Itombwe als casestudy's werden gekozen. Het eerste gebied is een voorbeeld van een gemilitariseerd natuurgebied (een 'fort'), het tweede een meer op overeenstemming gebaseerd 'gemeenschaps'natuurgebied. In een hoofdstuk over het theoretisch kader wordt natuurbehoud opgevat als een activiteit die plaatsvindt op een *commodity frontier* (een nog relatief onontgonnen, mogelijk kwetsbaar gebied waar grondstoffen worden gewonnen en gewassen worden geteeld) die verbonden is met wereldwijde kapitalistische netwerken. In het oosten van de DRC maakt de beschermde commodity frontier deel uit van een breder stelsel van commodity frontiers, waaronder gebieden waar delfstoffen gewonnen en verhandeld worden.

In het eerste empirische hoofdstuk wordt gepleit voor een onderscheid tussen territorialisering bij commodity frontiers waar mijnbouw plaatsvindt en bij commodity frontiers die een beschermd natuurgebied vormen. Territorialisering voor mijnbouw gebeurt op ambachtelijke, semi-industriële en industriële schaal. Territorialisering voor natuurbehoud omvat zowel flexibele als strikte aanwijzingen als beschermd gebied, die soms binnen één enkel park of natuureservaat kunnen bestaan. Volgens dit proefschrift is de ontwikkeling in de richting van flexibelere vormen van natuurbeheer en semi-industriële en ambachtelijke vormen van mijnbouw een uiting van een systeemreactie die het mogelijk maakt dat verschillende frontiers elkaar overlappen en zich daarmee uitstrekken tot voorheen ontoegankelijke gebieden. Hierdoor kan er steeds meer waarde worden verkregen uit de hulpbronnen op afzonderlijke percelen. In staten met een zwakke regelgevingscapaciteit waar de grenzen tussen legaal en illegaal vervaagd zijn, kunnen dubbele frontiers waarschijnlijk gemakkelijk ontstaan. In plaats van centraal gezag van de overheid te consolideren, leidt het samenvallen van frontiers voor natuurbehoud en mijnbouw tot een verdere pluralisering en versnippering van het overheidsgezag.

De uitbreiding van verschillende commodity frontiers kan verschillende reacties van de bevolking uitlokken, variërend van verzet tot pogingen om economische integratie te bewerkstelligen. Het tweede empirische hoofdstuk beschrijft een klassiek geval van verzet tegen gemilitariseerde natuurbescherming in het Nationale Park Kahuzi-Biega, waar inwoners in opstand kwamen tegen het natuurbeschermingsregime nadat hun land en hulpbronnen

waren onteigend. In het derde empirische hoofdstuk wordt aangetoond dat met militaire middelen afgedwongen natuurbescherming weliswaar heeft geleid tot klachten en verzet, maar tegelijkertijd slechts een marginale invloed heeft op de structuren die de acties van gewapende groepen in het Nationale Park Kahuzi-Biega bepalen. De schijnbaar voortdurende mobilisatie van gewapende groepen in het park is in de eerste plaats het gevolg van bredere sociaal-structurele kenmerken van het landschap waarvan het park deel uitmaakt. Hieronder vallen bijvoorbeeld de erfenis van onveiligheid en armoede, de geografische kenmerken van het park, waaronder de aanzienlijke reserves aan minerale bodemschatten, en de aanwezigheid van illegale handelsnetwerken. Een aantal van deze aspecten worden in de loop van de tijd en ruimte gereproduceerd (en/of herschapen) door de individuele leden van gewapende groepen.

Het vierde empirische hoofdstuk beschrijft data van natuurreservaat Itombwe, een op overeenstemming gebaseerd gemeenschapsnatuurgebied in een regio waarin gemilitariseerde natuurbescherming overheerst. Wanneer het overheidsgezag zwak of afwezig is, lijkt het erop dat mensen een natuurgebied beschouwen als vervanging van een 'sociaal contract' dat normaliter door een goed functionerende overheid zou worden gesloten. Dit houdt in dat zij bepaalde verplichtingen en beperkingen moeten aanvaarden om te kunnen profiteren van bepaalde voordelen van natuurbehoud. Wanneer dergelijke sociale natuurbehoudscontracten niet nagekomen of verbroken worden, kan dit onverwachte gevolgen hebben. Bijvoorbeeld wanneer gemeenschappen worden aangemoedigd zich tot andere actoren in het gebied, zoals de mijnbouwsector, te wenden als bron van ontwikkeling en veiligheid.

Het slothoofdstuk bevat een reflectie op de transversale thema's die in het gehele proefschrift aan de orde komen. Ook wordt ingegaan op de relevantie van de onderzoeksresultaten voor het bredere debat over verschillende manieren van natuurbehoud in gewelddadige frontiergebieden. Hierbij komen onderwerpen aan bod als ontheemding en inheemse volkeren, gemilitariseerde handhaving van natuurbeschermingsregelgeving, en natuurbehoud door de gemeenschap en decentralisatie van de regelgevende verantwoordelijkheid. Ten slotte worden enkele praktische oplossingen aangereikt voor de toekomst van natuurbehoud in het oosten van de DRC. De auteur besluit met een overdenking van de verandering die hij in de loop van het promotieonderzoek in zijn positie als onderzoeker heeft doorgemaakt.